

AŞK'IN FELSEFESİNE DAİR PROF. DR. ÖMER ÖZDEN (İSTANBUL, 2012)

Mehmet EVREN**

Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Felsefe Tarihi Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ömer Özden tarafından yayın hayatına kazandırılan nadide eserlerden biri olan “Aşk Felsefesi, Türk ve Batı Düşüncesinden Örneklerle” adlı kitabı Arı Sanat Yayınları tarafından İstanbul’da 2007 yılında çıkmıştı. Kitabın 2. baskısı da aynı yayınevinde 2012 yılında “Aşk’la” adıyla yayınlandı.

Yazarın diğer kitapları;

“İbn-i Sinâ-Descartes/Metafizik Bir Karşılaştırma”, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1996.

“Estetik ve Tarih Felsefesi Açısından Yahya Kemal” Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

“Bir İnanç ve Kültür Terkipçisi Yahya Kemal” Ötüken Yayınları, İstanbul, 2011; 2. baskı 2013.

“Erzurum’da Ramazan”, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2013.

“Resimlerle Türk Düşünce Tarihi”, Arı Sanat Yayınları, 2014.

Elbette yazarın kitapları bunlarla sınırlı değil; Prof. Dr. Osman Elmalı ile ortak

* Öğretim Görevlisi, Aksaray Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü.

bir çalışma sonucu ders kitabı olarak yayınladıkları, İlkçağ Felsefesi Tarihi, (Arı Sanat Yayınları, İstanbul, 2011; 2. baskı 2012; 3. baskı 2013.) ve bunun devamı niteliğinde olan Yeniçağ Felsefesi Tarihi, (Arı Sanat Yayınları, İstanbul, 2012; 2. Baskı 2014.) isimli çalışmaları da bulunmaktadır.

Varlık, tarih, bilgi, değer ve kültür hakkında yayınladığı kitaplarının yanında yurtiçi ve yurtdışında yayınlanmış pek çok bildiri, araştırma, bilimsel makaleleri bulunmaktadır.

Yazar, aynı zamanda gazete ve dergilerde edebiyat, düşünce ve sanat konularından tutun da kitap eleştirileri ve seyahat yazıları da yazmaktadır. Ayrıca TRT Erzurum Radyosu'nda on yıl boyunca her hafta canlı yayında kültürel sohbetler yaptığı, yerel ve ulusal televizyonlarda kültürel programlara katıldığı gözlemlenmiştir.

Yazar hakkındaki bu tanıtıcı ifadelerden sonra Aşk'la isimli kitabına geçebiliriz: Yazar, kitabına aşk kavramı hakkındaki "Aşk, üç harften ibaret olmasına rağmen, yaşayanlar için 'hayatın anlamı budur' dedirten, hakkında herkesin bir şeyler bildiğini sandığından dolayı üzerinde en çok düşünülen, konuşulan, yazılan, fakat yaşanıp düşünülükçe, konuşulup yazıldıkça gizeminin daha da arttığı, çok bilinmeyenli bir denklem gibidir. Aşk hakkında, günlük hayattan en yüce duyguların işlendiği sanata kadar, her alanda söylenecek söz vardır. Bu değerlendirmelerden biri de felsefedir. Zaten felsefede her söz, aşk ile söylenir. Çünkü philosophy (felsefe) terimi, aşk ile yakından ilgilidir. Gerek Batı, gerek Türk düşünce ve sanat hayatında aşk üzerine söylenip yazılmış pek çok makale, şiir ve kitap vardır. Aşk hikâyelerine, romanlarına ve şiirlerine bakıldığında aşkı yaşamının oldukça sıkıntılar içerdiği görülmektedir. Ama aşk hakkında yazmak, yaşamaktan da zor bir iş olsa gerek. Üzerinde farklı değerlendirmeler yapılan aşkın, gelip geçici mi, yoksa sürdürülebilir ve sürekli mi olduğu sorusuna da cevap aramaya gayret edilmiş, estetikle olan yakın ilgisinden dolayı konu, estetik unsurlar da dikkate alınarak inceleme yoluna gidilmiştir..." bilgilerine yer vererek başlamaktadır.

Dilimize Arapçadan geçmiş olan Aşk terimi, Türkçeleşmiş bir kelime olup, "tutkulu bir şekilde delicesine sevmek" anlamını taşımaktadır. Yazar kitabında, aşk ve varlık temalarını işlerken aşkın kozmolojik boyutu, evren ve insan üzerinde etkin güç olarak sevgi veya aşkın ne kadar değerli bir varlık ögesi olduğundan ilk kez söz eden kişinin, İlkçağ teologlarından aynı zamanda şair ve ozan olan Hesiodos (İ.Ö. 8. yy.) olduğunu belirtmektedir. Hesiodos'a göre kaos dışında hiçbir şey mevcut değilken ilk var olan, evren ve evrendeki her şeyi meydana getiren kozmik kuvvet, "ölümsüz tanrıların en güzeli olan Eros'tur."

Hesiodos, kendisinden aktarılan bir fragmanında şunları söylüyor:

*"Önce ölümsüzler soyu yoktu,
Eros birleştirmeden önce her şeyi.
Birbirleriyle birleştiklerinde meydana geldi.
Gök, Okeanos, Toprak ve bütün bahtlı tanrıların göçmez soyu."*

Aşkın ontolojik yani varlık boyutundan söz eden yazara göre aşk, düşünürlerin fikirlerinde sadece kozmik bir güç olmakla kalmamış, giderek hayatın her sahnesinde, evrenin her noktasında kendini göstermeye, hissettirmeye başlamıştır. Adeta her şeyin açıklamasında aşk yer almış ve aşka yer varmış. Aşkı “güç” olarak tasvir eden yazarımıza göre, her şeye gücü yeten aşk, her şeyin özü, mahiyeti ve hatta İbni Sina’ya göre hüviyeti durumundadır. Varlığın ne olduğunu belirleyen, onun mahiyeti olduğu gibi, ona anlam kazandıran da hüviyettir. Mademki aşk, varlığın özü ve hüviyeti durumundadır, öyleyse her şeye varlık kazandıran, hareketlendiren veya durduran, doğurtan, inandıran, sevindiren, üzüntü veren, belki mübalağalı olacak ama ölümü bile hoş gösteren hep odur; kısacası evrende görüp bildiğimiz her şey aşkın eseridir.

Aşkın Tanrısal boyutundan söz ederken, Platon’un Şölen isimli eserinde aşkı tanrısalılaştırdığını ifade etmektedir. Yazar, Platon’un, Şölen’de kendi düşüncelerini Eryksimakhos’un dilinden “aşk, yüce, yüceler yücesi bir tanrıdır; tanrı işlerinde de insan işlerinde de etkisi sınırsızdır” şeklinde aktardığını belirtmektedir. Platon’a göre aşk, bütün tanrılardan daha eski olan, hatta yaratılmamış olan bir tanrıdır. Başlangıçta bir karmaşa içindeki belirsizlikte ilk belirli varlık, aşktır. Platon’a göre “hiçbir şey insanı aşk kadar güzel yaşatmaz.” İnsan, Sevgi Tanrısı’nın kendisine üflediği kabul edilen sevgi gücüyle, bütün zorlukları aşar. Yine yazarımız sadece Batı dünyasının değil doğu toplumlarının da görüşlerini sunmaktadır. Türk düşünürleri de Platon ile aynı fikri paylaşmaktadırlar. Farabi ve İbni Sina’ya göre Tanrı’nın, aşkın bizzat kendisi olduğunu belirten yazar, bu filozoflarımızın Tanrı’ya hem aşk, hem âşik, hem de ma’şuk vasıflarını yüklediklerini belirtmektedir.

Kitapta aşkın, estetik ve mistik boyutundan da bahsedilerek Tanrı’nın, özünün gereği olan aşkla, kendisinden başka varlıkları yarattığına ve onlara kendi öz’ünden ve aşk’ından da kattığına dikkat çekilmektedir. Yazara göre, mutasavvıfların düşüncesinde ‘başkası’ sözü, Tanrı’nın somutlaşmış görüntüsü olarak kabul edilen ve varlıksal boyut kazanarak, soyut halden somut hale geçmiş olan varlıktır yani evren ve içindekilerdir. İşte Yunus, bunu

*“Ben bu suretten ilerü, adum Yunus değülken,
Ben olidum ol bennidüm, bu aşkı sunandayidum”*

misralarıyla anlatmaktadır. Bu anlatımda Yunus’a göre ‘başkası’ denilebilecek bir varlık yoktur. Gerçek ve tek varlık, Tanrı’dır; başkası denilenler onun yansımasından başka bir şey değildir.

Aşk ve insan konusuna değinen yazar, aşk ve bilgi arasındaki ilişkide Mevlânâ’yı örnek göstermektedir. Konuyla ilgili olarak Mevlânâ’dan “aşkı olan kimsenin yeri âşıklar meclisidir; akli olan kimse ise, o meclisten ve bizden uzak kalmıştır” cümlelerini aktararak aşkın, aklın kuralına uymadığını belirtmektedir. Aşk ile bilgi, daha başlangıçta buldukları yer itibarıyla farklılık gösterirler. Bilginin yeri akıldır, aşkın yeri kalp, hatta kalpteki yeri de gönüldür. Bilgi öğrenmekle

elde edilir, ama aşk öğrenilmez; çünkü aşk duyguyla ilgilidir. Hiçbir duygu öğrenilmez. Dolayısıyla aşk, hissedilir ve öğrenilmeden yaşanır. Bilgi öğretilir, aşk öğretilemez. Bilgiye ulaşmak için bir alt yapı ve ön hazırlık gereklidir, aşk ise birdenbire ortaya çıkar.

Yazar, aşkın varoluşsal boyutunu anlatırken Tanrı'nın kendisi ve başkası'na duyduğu aşk sonucunda meydana gelen varlıkların en önemlisinin, insan olduğunu belirterek, bu konuda Hilmi Ziya Ülken(1901-1974)'in "sevgi başlangıçtır, insan istenen sondur. Biri yola çıkmak, öteki ulaşmaktır. Biri daima ilerleme halindeki ruhu koşturan kuvvettir, öteki onun her zaman isteyeceği akıbettir..." ifadelerine yer vermektedir.

Aşkın platonik boyutundan söz ederken, bu aşkın, yaygın olarak ve basitçe, tek taraflı aşk olarak bilinen, daha üst bir anlatımla iki sevgilinin birbirine kavuşmaması tarzında anlaşılan ve kaynağını Platon'dan alan, bu sebepten dolayı da "literatüre Platonik (Eflatuni) Aşk adıyla geçen bu anlayış, geçici güzelliklere değil, güzellik ide'sine, salt güzelliğe duyulan aşkın ifadesidir." cümlelerine yer verdiği görülmektedir.

Platonik aşkın en güzel örneklerinden biri hepimizin bildiği gibi Türk edebiyatında Leyla ile Mecnun, Batı edebiyatında da Romeo ve Juliet hikâyeleridir. Leyla ile Mecnun hikâyesini şiire en güzel şekilde aktaran, Fuzulî'dir. Fuzulî tarafından, edebî anlatıma kavuşturulan bu hikâyeye göre Kays, zengin bir ailenin tek çocuğudur. Doğduğundan beri ağlayan Kays, genç ve güzel bir kızı görünce ağlamayı bırakmıştır. Fuzulî'ye göre Kays'da doğuştan bir sevgi tomurcuğu vardır, bu yüzden sevebileceği birini görünce susmuştur. Güzelliğe eğilimi olan, çocuk bile olsa ondaki aşk duygusudur, yoksa akli ermeyen bir çocuk güzelliği nereden bilsin!

Aşkın, sanatla olan ilgisi konusuna değinen yazar, Erich Fromm'ın sevmeyi, bir sanat olarak gördüğünü belirtmekte, aşk ve sanat arasında ayrılmaz bir bağ olduğuna işaret ederek, sanata ilham kaynağı olan aşk ve sevginin de bir sanat olduğunu söylemektedir. Tanrı'nın yaratmasıyla, insanın sanat eseri üretmesi arasında bir benzerlik bulunmaktadır. Şöyle ki Tanrı'yı varlık oluşturmaya götüren sebep aşk olduğu gibi, Tanrı'dan başka varlıklar arasında yapıp etme özelliği bulunan tek varlık olan insanı sanat meydana getirmeye sevk eden amillerden biri de aşktır. Bu bakımdan "aşkın mantığı, yaratıcının mantığı gibidir" ifadesine yer vermektedir. Şu farkla ki Tanrı, Zorunlu Varlık olarak özgür iradesiyle yaratma eyleminde bulunduğu halde, insan olurlu varlık olarak özgür istenciyle sanat eserleri yaratmaktadır. Arif Nihat Asya'nın San'at şiiri bize bunu anlatır;

*"Sen mermeri yaratırsın; ben ondan saray yaparım!
Suya ektiğin kamışı, keser biçer, ney yaparım!"¹*

¹ Arif Nihat Asya, "Ses ve Toprak", 2005 Ötüken Neşriyat

Ama her iki tür yaratmada da sevk edici amil, aşktır. Sanatçılar da Tanrı'nın yaratması gibi, eserlerini aşkın gücüyle gerçekleştirir. Aşk, sanatçının ilham kaynağıdır. "Aşk olmadan meşk olmaz" sözü de bundan dolayı söylenmiş olsa gerektir.

Yazar kitabında son olarak aşk ve evlilik konusuna da yer vermiştir. Yazarın burada değindiği en önemli vurgular, aşkın evliliği bitirmediği yönünde yoğunlaşmaktadır. Yazara göre evliliğin aşkı bitirdiğine ilişkin sözler, aile müessesesini yok etmeyi amaçlamaktadır. Yazar, evliliğin aşkı bitirmediğini, tam aksine aşk her gün tazelenirse bu evliliğin daha da pekişeceğini bahsetmektedir. Aştaki samimiyet, evlilikte de korunur ve çıkar ilişkileri yerine dürüstlük ve sadakat konursa, evlilikte aşkın devam edeceğini belirten yazar, evlilik müessesesinin ve onun ürünü olan ailenin de aşk gibi kutsallaşacağını vurgulamaktadır.

Kaynak;

» H. Ömer ÖZDEN "Aşk Felsefesi", 2007 Arı Sanat Yayınevi.